

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Сватко Руслана Сергіївна

вчитель початкових класів

*Криворізька гімназія №27 Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл., Україна*

Постановка актуальності проблеми. Сучасна система освіти орієнтована на забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, у тому числі й тих, які мають особливі освітні потреби. Одним із ключових завдань інклюзивного навчання є формування у дітей з ООП соціальних навичок, що забезпечують успішну взаємодію з однолітками, педагогами та навколишнім світом. Соціальні компетентності виступають основою для інтеграції дитини в суспільство, розвитку самостійності, формування позитивної самооцінки та подальшої соціалізації.

Разом з тим, у багатьох дітей з ООП спостерігаються труднощі у встановленні контактів, дотриманні правил спільної діяльності, умінні висловлювати власні потреби, розуміти емоційні стани свої та інших. Це може призводити до ізоляції, конфліктів та ускладнювати процес адаптації у шкільному середовищі. Тому питання розвитку соціальних навичок у даної категорії дітей набуває особливої ваги, оскільки від рівня їх сформованості залежить не лише успішність навчання, але й повноцінне входження у суспільне життя.

У процесі соціалізації дітей з особливими освітніми потребами важливим є використання таких педагогічних технологій, які одночасно відповідають їхнім психофізичним особливостям та створюють безпечне середовище для розвитку комунікативних і соціальних умінь. Одним із ефективних засобів у цьому напрямі виступає казкотерапія, що поєднує виховний, розвивальний та корекційний потенціал.

Казка є зрозумілою та близькою для дитини формою пізнання світу: вона сприяє розвитку уяви, емоційної сфери, допомагає моделювати різні життєві ситуації та вчить знаходити шляхи їхнього вирішення. Для дітей з ООП казка виступає не лише засобом емоційної підтримки, а й способом поступового опанування соціальних норм, правил поведінки, уміннями співпрацювати та взаємодіяти з іншими.

Аналіз наукових досліджень. Значна кількість наукових робіт присвячена дослідженню впливу казкотерапії на дітей (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, О. Василевська, Н. Нікітіна, Ю. Руденко, О. Максим, І. Садова). Особливої уваги заслуговують науковці, які досліджували вплив казкотерапії на дітей з особливими освітніми потребами (І. Гудим, О. Степаненко, К. Тимошенко, О. Самкова). Зокрема дослідження Н. Чуприни доводять, що систематичне використання казкотерапії підвищує рівень комунікабельності та знижує рівень соціальної тривожності [6, с. 101]. Л. Проколієнко зазначає, що діти краще засвоюють правила взаємодії у групі через казкові сюжети, ніж у процесі прямого навчання [5, с. 123]. А практичні напрацювання К. Островської доводять, що казка є дієвим інструментом корекції емоційно-поведінкових труднощів у дітей з аутизмом та ЗПР [4, с. 236].

Проте варто зазначити, що незважаючи на актуальність, проблема не набула широкого розвитку в теорії та практиці початкової школи.

Метою статті є аналіз впливу казкотерапії на формування соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування соціальних навичок у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) посідає одне з провідних місць у сучасній педагогіці та психології, оскільки за останні роки кількість таких дітей у загальноосвітніх закладах значно зросла. В нашій країні стає очевидною тенденція до залучення дітей з ООП до буденного життя, де їх оточуватимуть переважно нормотипові дорослі й однолітки. Багато уваги приділяється удосконаленню навчальних досягнень таких дітлахів, натомість не менш важливим є вдосконалення соціальних навичок і компетентностей, оскільки саме вони – основа для подальшого розвитку. Соціальні компетентності – здатність взаємодіяти з іншими, дотримуватись норм поведінки, встановлювати й підтримувати контакти. Це основа успішної інтеграції дитини в освітнє середовище та суспільство. Водночас саме ця сфера у дітей з ООП нерідко виявляється найбільш уразливою.

За даними сучасних українських досліджень, значна частина дітей з ООП має наступні труднощі у сфері соціальної взаємодії: недостатньо розвинені навички комунікації; складнощі з розумінням соціальних норм та правил; підвищена тривожність у ситуаціях спілкування; труднощі у встановленні дружніх контактів [5, с. 123].

Таким чином, цілеспрямована робота з формування соціальних навичок стає ключовим завданням корекційної педагогіки.

Серед корекційно-розвивальних технологій, які використовуються серед дітей з ООП, особливе місце посідає казкотерапія – метод

психологічного та педагогічного впливу, заснований на використанні художньо-образного матеріалу казки для розвитку емоційної сфери, пізнавальних процесів та соціальної поведінки.

Казкотерапія – це словесний метод арт-терапії, який покликаний допомогти людині в особистісному зростанні. Її основним напрямком є збереження психічного, духовного та соціального компонентів здоров'я з метою формування Я-концепції особистості, усвідомлення її значущості та почуття гармонії з зовнішнім світом [2, с. 42].

Казка виконує функцію моделі соціального світу, у якій дитина знайомиться з базовими цінностями, причому як з позитивними: добром, справедливістю, співпрацею, відповідальністю; так і з негативними: підлістю, обманом, хитрістю [1, с. 116].

Використання казкотерапії дозволяє суттєво коригувати процес розвитку соціальних навичок у дітей з ООП. Передусім говориться про формування позитивних моделей поведінки та демонстрація причинно-наслідкових зв'язків у міжособистісних стосунках людей. Герої казок ілюструють приклади дружби, взаємодопомоги, вирішення конфліктів, а також наочно демонструють що буде, якщо не дотримуватись правил, не поважати інших, порушувати норми поведінки.

У процесі опрацювання казок набагато простіше вдається забезпечити безпечне проживання негативного життєвого досвіду. Дитина опосередковано «приміряє» на себе різні соціальні ролі. На досвіді персонажів улюблених казок «програє» різні сценарії розвитку однієї і тієї самої події, рефлексує.

Безперечно, однією з головних переваг казкотерапії є розвиток комунікативних вмінь. Індивідуальне чи колективне обговорення казки стимулює діалог, аргументацію власної позиції, активне слухання. Дитині цікавіше переказувати те, що вона зрозуміла і прожила у власній уяві разом з улюбленими чи навіть зовсім незнайомими персонажами.

Розширення власного емоційного досвіду дітей з ООП за допомогою казкотерапії є невід'ємною складовою в системі корекційної роботи, адже емоційна ідентифікація з героями сприяє формуванню емпатії та вмінню розпізнавати емоційні стани інших людей [3, с. 47].

Висновки. Казкотерапія виступає ефективним психолого-педагогічним засобом розвитку соціальних навичок у дітей з ООП. Вона створює умови для засвоєння соціальних ролей, сприяє формуванню навичок комунікації, співпраці та емпатії. Завдяки своїй доступності, образності та емоційній насиченості казка забезпечує м'який корекційний вплив, сприяючи гармонійній інтеграції дитини в освітнє середовище та суспільство. Проте дуже прикро, що серед

вчителів в загальноосвітніх закладах цей метод роботи з дітьми з ООП широко не використовується.

Література

1. Вознесенська О. В. Казкотерапія як інноваційна технологія розвитку дитини. *Педагогічні науки*. 2019. № 85. С. 112–118.
2. Замелюк М. І., Міліщук С. О. Казкотерапія як психологічний метод у роботі з дітьми дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63. Т. 1. С. 41–44.
3. Ладивір С. О. Казкотерапія у розвитку емоційної сфери дітей з особливими потребами. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т. 12, вип. 5. С. 45–52.
4. Островська К. О. Використання казкотерапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2016. Вип. 2. С. 230–236.
5. Проколієнко Л. В. Розвиток соціальних навичок у дітей з порушеннями психофізичного розвитку засобами казкотерапії. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка*. 2020. Вип. 38. С. 120–127.
6. Чуприна Н. П. Казкотерапія як засіб соціалізації дітей з особливими освітніми потребами. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 21. С. 98–102.